

VAHTANGOVISTII

La noi

E. Baxianu

CUVÎNT ÎNAINTE

ARTICOL SCRIS SPECIAL PENTRU REVISTA NOASTRĂ DE

Ruben Simonov

REGIZOR PRINCIPAL AL TEATRULUI „E. B. VAHTANGOV”

În paginile revistei sovietice „Teatr” s-a desfășurat o vastă discuție pe tema creației, în care s-a dezbătut îndeosebi problema particularităților stilurilor teatrelor de azi. Nenumărați maeștri ai scenei, conducători de teatre, regizori, critici au participat (sau și-au anunțat participarea) la această discuție, cu articole detaliate în care își apără cu pasiune și temperament pozițiile lor artistice. Teatrul „Vahtangov” a întreprins de curînd un turneu prin Polonia (Varșovia, Cracovia) și Bulgaria (Sofia, Plovdiv, Varna). La toate întîlnirile prietenești cu dramaturgi, regizori, actori, la toate conferințele de presă s-au ridicat aceleași probleme care preocupă îndeosebi pe oamenii de teatru din zilele noastre: naturalism, realism, convenție, relația între dramaturgi și regizori, munca actorului asupra rolului, forma și conținutul, teatralitatea. Chiar în ziua sosirii noastre în România, la întîlnirea cu oamenii de teatru din București s-au ridicat aceleași probleme, ceea ce este

firesc, fiindcă rezolvarea lor va contribui la dezvoltarea creatoare a teatrului realist-socialist.

Imi îngădui să expun în rîndurile ce urmează — pe scurt — poziția mea în artă.

Întîi: orice discuție trebuie să aibă urmări reale, altfel riscă să se transforme în vorbărie goală. Orice idee teoretică trebuie să fie confirmată de activitatea practică. Regizorul care își apără pozițiile artistice este obligat să nu se lase antrenat de elocvență numai în discuții și în paginile publicațiilor, ci să demonstreze „elocvent”, prin spectacole, justetea pozițiilor sale. Iar pentru actor, pericolul de a se lăsa furat de teoretizări abstracte este deosebit de mare, căci actorul trebuie, în primul rînd, să acționeze pe scenă! Criticii trebuie să aibă un teatru preferat și să argumenteze de ce iubesc acel teatru. Nu trebuie uitat spectatorul, căci doar pentru el creăm arta noastră: dramaturgul scrie piesa, regizorul o dezvăluie, actorul o joacă. Iar spectatorul, de asemenea, participă la activitatea teatrului, manifestîndu-și preferința pentru un anume colectiv teatral, actor și dramaturg. Participarea spectatorului la viața teatrului e concretă și

semnificativă, și atunci când el ocupă toate locurile din sală, și atunci când le lasă goale.

Poziția Teatrului „Vahtangov” se confirmă întru totul prin activitatea sa artistică. Spectatorii bucureșteni au avut prilejul să vadă numai o parte din repertoriul nostru, și anume două spectacole: Poveste din Irkutsk de A. Arbuzov și perla repertoriului clasic rus, Micile tragedii de A. Pușkin, spectacol compus din: Cavalerul avar, Mozart și Salieri, Oaspetele de piatră. Nădăjduiesc că, chiar și așa, din viziunarea acestor două spectacole, publicului îi va apărea limpede ce preocupă, ce frământă azi Teatrul „Vahtangov”.

Creatorul teatrului, E. B. Vahtangov, scria în jurnalul său de zi, încă în primii ani ai revoluției, că „artistul trebuie să creeze împreună cu poporul care creează revoluția. Artistul, ca și Anteu, trebuie să mențină legătura cu pământul. Acest pământ al artistului este poporul”. Nouă, regizorilor și actorilor de azi, care am parcurs 43 de ani odată cu Țara Sovietică, aceste idei ne sînt deosebit de apropiate. Totdeauna când artistul se rupe de realitate, când pierde legătura cu poporul, drumul îi este presărat cu eșecuri și dezamăgiri. Contemporaneitatea o înțeleg ca perceperea subtilă, de către artist, a complexității vieții, a ciocnirilor în lupta de idei, a antagonismului dintre lumea veche și lumea nouă, lumea beznei și asupririi, cu lumea libertății și luminii. Cum se dezvoltă prin luptă noua orînduire a societății, cum se formează chipul omului contemporan, cum luptă el nu numai împotriva lumii asupririi, dar și împotriva rămășițelor obscure din propria sa conștiință, care i-au rămas tristă moștenire de la lumea burgheză? Cred că de pe aceste poziții, piesa Poveste din Irkutsk este rezolvată în Teatrul „Vahtangov” printr-o formă de expresie contemporană. Soluțiile regizorale-scenografice corespund cu materialul dramatic al piesei lui A. Arbuzov. Teatrul și regizorul au înălțat piesa deasupra evenimentelor cotidiene. Desfășurarea emoționantă a „poveștii” pretinde participarea pasionată, clocotitoare, a actorilor în acțiunea spectacolului.

Muzica compozitorului L. Solin — scrisă în mod special pentru spectacol și care s-a născut în teatru, la repetiții — reprezintă o componentă organică în desfășurarea spectacolului; la fel, jocul de lumini care leagă tablourile și însoțește acțiunea.

Care este, după părerea noastră, viziunea contemporană a Micilor tragedii, această perlă a literaturii dramatice din moștenirea clasică rusă?

Teatrul a respins de la bun început abordarea „istoricistă” a epocii, care trăgea în mod obligatoriu spre autenticitate, și, renunțînd la peruci pudrate și decoruri încărcate cu amănunte de autenticitate istorică, a ales calea unei interpretări poetice, a unei profunde generalizări filozofice. Și în zilele noastre ne frământă problemele Cavalerului avar, care și-a dedicat întreaga viață acumulării sterile de bogăție. Tema lui Mozart și Salieri este cea a geniului creator în muncă și artă. Tragedia lui Salieri constă în invidia față de talentul lui Mozart. Tema Oaspetelui de piatră este eterna problemă a dragostei. Versul lui Pușkin cere simplitate și patos poetic, numai astfel ideile mărețe, general-umane, vor ajunge la inima și mintea spectatorilor contemporani. Caracterul laconic — alb-negru — al formei dă cîmp liber imaginației spectatorului.

În felul acesta, elementul contemporan în spectacolul Pușkin este dezvoltarea, într-un chip nou, a ideilor într-o formă corespunzătoare acestor idei.

O condiție esențială pentru însușirea spiritului contemporan este măiestria regiei. Regizorul trebuie să cunoască perfect actorii cu care lucrează. El trebuie să-l ajute pe actor în munca acestuia asupra rolului, ca un pedagog, să-l pună în condiții scenice propice. Regizorul trebuie să aibă o fantezie scilipitoare, să știe să-l dezvăluie pe dramaturg, genul piesei, epoca. El trebuie să perceapă forma scenică a spectacolului, creată de scenograf, nu în sine, ci ca pe un element ajutător în dezvoltarea ideii spectacolului.

Actorul trebuie să fie un maestru care să posede la perfecție, atît arta trăirii, cît și arta întruchipării. Actorul trebuie să fie un maestru al cuvîntului, să stăpînească versul, să fie muzical, să aibă simțul ritmului și, firește, să știe să se miște perfect pe scenă. Numai un asemenea actor poate să joace tot: de la tragedia la vodevil. El trebuie să poată interpreta pe Shakespeare, Cehov și dramaturgia sovietică contemporană. Reacțiile exterioare trebuie să fie subordonate celor interioare, trebuie să izvorască în mod organic din starea psihologică, altfel ele nu vor da naștere unei forme teatrale, ci formalismului. Dezvoltarea creatoare a sistemului lui Stanislavski duce la rezolvarea tocmai a acestor pro-

bleme. Toate rolurile jucate de Stanislavski ne sugerau, nouă, celor care l-am văzut în *Famusov*, *Astrov*, *Satin*, tocmai această cale care îmbină organic dezvoltarea psihologică, lăuntrică, a chipului, cu o întruchipare extrem de plastică.

Teatrul „Vahtangov” a stat totdeauna pe această cale și noi am apărut aceste poziții, după care actorul este principalul, centralul element în arta teatrală. Actorul transmite nemijlocit spectatorilor ideile autorului și dezvoltarea lor — interpretarea regizorului. Piesa poate exista ca o operă literară, ideile regizorului asupra unei piese sau alta pot fi exprimate într-un articol sau într-un referat. Dar fără actor, arta dramaturgului și cea a regizorului rămân pe hîrtie. Acțiunea se naște odată cu apariția actorului pe scenă. Nu este întimplător că, în orice țară, teatrul cunoaște o epocă de înflorire cînd pe scenă creează mari actori. De aceea, răspunderea noastră în fața poporului e uriașă.

SPECTACOLE ȘI CREATORI

Sînt întâlniri pe planul artei care rămîn asemenea unor momente importante, de neuitat. Cu atari semnificații exemplare, se înscrie întâlnirea, scurta noastră întâlnire, cu Teatrul „Vahtangov” din Moscova. Am asistat doar la două spectacole din bogatul repertoriu al teatrului, am avut cîteva, puține, discuții cu creatorii acestui colectiv inspirat, dar, în ciuda fugarului lor popas, am reușit să surprindem spiritul profund revoluționar al unui teatru cu o personalitate distinctă. Am izbutit să înțelegem în liniile lui esențiale stilul Vahtangov, cu tot ce conține el, elemente înnoitoare pe lingă o tradiție cu grijă și discernămînt preluată, urmărind claritatea ideilor aduse pe scenă și afirmarea deplină a personalității actricești, omogenitatea ansamblului prin acordarea lui asemenea unei orchestre, demonstrația agitatorică deschisă și gestul stilizat, studiat cu minuție.

Dincolo de virtuțile și virtuozitatea scenică, și de dezvoltarea emoționantă a fuziunii dintre marele, tulburătorul adevăr al zilei de azi cu o profundă, desăvîrșită, artă teatrală, turneul Teatrului „Vahtangov” a adus în fața publicului și mișcările noastre teatrale un climat creator, prielnic căutărilor îndrăznețe. Frămîntările, întrebările și răspunsurile animatorilor acestui colectiv, regizorii R. N. Simonov — artist al poporului al U.R.S.S. — și E. R. Simonov, se caracterizează prin preocuparea continuă de poziția ideologică a operei și interpretării, fidelă crezului artistic al lui E. B. Vahtangov, întemeietorul teatrului. Această preocupare are ca obiectiv principal valorificarea artei celei mai înaintate, comuniste, și, în același timp, păstrarea unei linii de conduită caracterizată prin romantism revoluționar și prin preferința anumitor forme dramaturgice care corespund vederilor programatice și tradiționale ale vahtangoviștilor.

Presa noastră a salutat cu entuziasm acest turneu și, în paginile de analiză dedicate, a subliniat în linii mari rolul Teatrului „Vahtangov” — al fondatorului și continuatorilor săi — în dezvoltarea creatoare a sistemului Stanislavski, astăzi; s-a vorbit de asemenea despre rolul acestui teatru în adîncirea măiestriei interpretative a școlii actricești sovietice, în formarea complexă a actorului, care își „trăiește” rolul, „întruchipîndu-l” cu luciditate și emoție, într-o comunicare explicită cu publicul spectator.

„Aș vrea să găsesc o soluție regizorală atît de subtilă, încît spectacolul să semene cu o orchestră simfonică — a declarat R. N. Simonov la o întâlnire